

УДК 342.124

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2024.11>**Ж. В. Мандриченко**

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

orcid.org/0000-0002-9114-3044**РОЛЬ ТЕОРЕТИКІВ ПРАВА У ФОРМУВАННІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ АКСІОЛОГІЇ**

Метою цієї статті є аналіз монографічного дослідження К.В. Горобця на тему «Аксіосфера права та її компоненти» з метою виявлення корисних аспектів та цінностей, які сприятимуть подальшому розвитку української адміністративної аксіології.

Дослідження К.В. Горобця щодо аксіології права та її компонентів має значний вплив на розвиток адміністративного права в Україні. Виділення адміністративної аксіології як самостійного напрямку наукових досліджень є виправданим та необхідним кроком, який сприяє глибшому розумінню ціннісних орієнтирів, що лежать в основі публічного управління та регулювання відносин між державою і громадянами. Розмежування між правовими цінностями та цінностями права дозволяє точніше визначити, які саме суспільні блага захищає адміністративне право, та як воно може забезпечувати реалізацію суспільно значущих благ. Аналіз ієрархії ціннісних компонентів права, унікальної для кожного суспільства в конкретний історичний період, є важливим для розуміння специфічних цінностей та пріоритетів українського суспільства, що впливають на формування та розвиток адміністративного права. Цей підхід забезпечує більш цілісний і всебічний аналіз адміністративного права, сприяючи як теоретичному розумінню, так і практичному вдосконаленню правової системи України.

К.В. Горобець ґрунтовно проаналізував поділ на аксіологію права та аксіологію держави, що є важливим для галузі адміністративного права. У подальшому ця дихотомія може бути застосована при функціональному аналізі цінностей адміністративного права. У статті аргументовано, що цей поділ важливий з кількох причин. По-перше, він дозволяє чітко розмежувати між ціннісними орієнтирами, що формують основу норм права (аксіологія права), та цінностями, які визначають цілі та функції публічного управління (аксіологія держави). По-друге, такий підхід сприяє глибшому розумінню того, як адміністративне право може забезпечувати реалізацію суспільно значущих благ, поєднуючи теоретичні принципи з практичними завданнями публічного управління. Це, в свою чергу, допоможе ідентифікувати та оцінити ефективність норм права і адміністративних процедур у контексті їхньої відповідності цінностям.

Ключові слова: адміністративно-правова аксіологія, аксіологія права, аксіологія держави, аксіосфера права, цінності та принципи системи права.

Mandrychenko Zh. V. THE ROLE OF LEGAL THEORISTS IN THE FORMATION OF ADMINISTRATIVE AXIOLOGY

The purpose of this article is to analyse the monographic study by K.V. Gorobets on the topic “Axiosphere of Law and its Components” with a view to identifying useful aspects and values which will contribute to the further development of Ukrainian administrative axiology.

The research of K.V. Gorobets on the axiology of law and its components has a significant impact on the development of administrative law in Ukraine. The allocation of administrative axiology as an independent area of scientific research is a justified and necessary step that contributes to a deeper understanding of the values underlying public administration and regulation relations between the state and citizens.

The distinction between legal values and values of law allows us to define more precisely which public goods are protected by administrative law protects and how it can ensure the realisation of socially significant goods. Analysis of the hierarchy of value components of law, unique to each society in a particular historical period is important for understanding the specific values and priorities of Ukrainian society that influence the formation and development of administrative law. This approach provides a more holistic and comprehensive analysis of administrative law, contributing to both theoretical understanding and practical improvement of the legal system of Ukraine.

K.V. Gorobets has thoroughly analysed the division into the axiology of law and the axiology of the state, which is important for the field of administrative law. In the future, this dichotomy may be applied in the functional analysis of the values of administrative law. The article argues that this division is important for several reasons. First, it allows for a clear distinction to be made between the values which form the basis of the rules of law (axiology of law) and the values which determine the goals and functions of public administration (axiology of the state). Secondly, this approach contributes to a deeper understanding of how administrative law can ensure the realisation of socially important goods by combining theoretical principles with practical tasks of public administration. This, in turn, will help to identify and assess the effectiveness of legal provisions and administrative procedures in the context of their in the context of their compliance with values.

Key words: administrative and legal axiology, axiology of law, axiology of the State, axiosphere of law, values and principles of the system of law.

Постановка проблеми. Актуальність теми є досить значущою з кількох причин. Переважно тому, що на сучасному етапі свого розвитку держава і суспільство еволюціонують вкрай швидко

(а революційних змін, навпаки, майже не відбувається). У цілому, у сучасному світі правова система зазнає постійних змін, що вимагає нових підходів та переосмислення основних цінностей,

втілення яких є прагненням реформаторів. Теоретики права відіграють ключову роль у формуванні цих нових підходів, зокрема, у сфері адміністративного права, яке регулює відносини між органами публічної влади та громадянами.

Адміністративна аксіологія, як наука про цінності у правовому регулюванні адміністративної діяльності, є основою для побудови правової держави. Теоретики права аналізують і визначають ключові цінності, які повинні лежати в основі адміністративного права, такі як законність, справедливість, прозорість та відповідальність. Таким чином, роль теоретиків у формуванні адміністративної аксіології сприяє підвищенню ефективності публічного управління. Вони розробляють концепції та моделі, які допомагають державним органам діяти більш ефективно та відповідально, що в кінцевому рахунку покращує якість адміністративних послуг для громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій у цій сфері привертає увагу до того, що в останні 4–5 років більшість публікацій аксіологічного спрямування належить фахівцям з публічного права (дивись, наприклад, [1–6]). Що ж до розробок українських фахівців з теорії держави і права, то вони датуються більш давніми роками. Тим не менш, їхня універсальність та корисність для подальшого розвитку адміністративної аксіології є високою, а тому доцільно дослідити відповідні праці.

Метою цієї статті є аналіз монографічного дослідження К.В. Горобця на тему «Аксіосфера права та її компоненти» з метою виявлення корисних аспектів та цінностей, які сприятимуть подальшому розвитку української адміністративної аксіології.

Виклад основного матеріалу. Монографічне дослідження К.В. Горобця на тему «Аксіосфера права та її компоненти» оформлено у вигляді дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук та було успішно захищено автором у 2012 році (окремі результати цього дослідження оприлюднювались у наукових статтях [7–9], а також обговорювались на конференціях [10–12]).

Автор у вступі до своєї роботи визначив, що «об'єктом дослідження виступає правова реальність в ракурсі її ціннісної характеристики. Предмет дослідження – аксіосфера права як система цінностей правової сфери, її склад, центрування, ієрархізація та взаємодія з нормативною складовою права [13, с. 2]. Відповідно, автор у своїй роботі звертає увагу на глибоке дослідження правової реальності через призму її ціннісних характеристик. Це включає аналіз аксіосфери права – сукупності цінностей, які утворюють правову сферу, їх склад, структуру, ієрархію та взаємодію з нормативною частиною права. Таким чином, дослідження спрямоване на розкриття того, як цінності впливають на правову реальність та нормативну базу.

Таке формулювання предмета та об'єкту роботи підкреслює дві основні складові дослідження. Насамперед те, як автор визначив об'єкт свого наукового пошуку означає, що дослідження зосереджується на тому, як цінності впливають на систему права (а також і на правову систему) та її функціонування. Формулювання предмету дисертації свідчить про те, що автор досліджує склад цієї системи (а саме – аксіосфери права), її центральні елементи, ієрархію цінностей та їх взаємодію з нормативною частиною права.

Варто також зауважити, що автор приділяє увагу важливості розуміння правових цінностей та їх ролі у формуванні нормативної бази права, що є ключовим для побудови ефективної та справедливої правової системи. Дослідження акцентує увагу вчених на тому, що цінності є не лише філософськими категоріями, але й практичними інструментами, які формують основу для законодавства та правозастосування.

К.В. Горобець протиставляє цінності права правовим цінностям.

На його думку, «правові цінності постають як основоположні правові ідеї, що існують у вигляді специфічних феноменів, які визначають ціннісну наповненість права, виступають невід'ємними компонентами правової структури та виражають його ціль та роль в бутті суспільства» [14, с. 176]. Крім того, він також сформулював, що «правові цінності – це власне-правові феномени, що визначають зміст, мету та сутність права, лежать в його основі та виступають засобами пояснення правової реальності» [14, с. 83]. Таким чином, К.В. Горобець визначає правові цінності як фундаментальні ідеї, що формують основу права і відображають його цілі та роль у суспільстві.

Автор продовжує, що «цінності права виступають як природні та суспільні блага, що захищаються та забезпечуються правом в силу їх значущості та корисності для людини та суспільства» [14, с. 176]. Отже, водночас цінності права він трактує як важливі природні та суспільні блага, які право захищає та забезпечує.

Варто узагальнити, що різниця полягає у тому, що правові цінності визначають зміст та структуру права, тоді як цінності права є тими благами, що право захищає та підтримує завдяки їх значущості для людини та суспільства. Такий підхід видається логічним і виправданим, адже він розмежовує теоретичну та практичну сторони правової системи (а також і системи права як її складової).

Ця різниця важлива при проведенні аксіологічно-адміністративних досліджень з цілого ряду причин. На наш погляд, найбільш важливою причиною є прагнення теоретичної чіткості. Адже розмежування між правовими цінностями та цінностями права дозволяє чітко визначити,

що саме досліджується. Це сприяє точності і зрозумілості дослідження.

Важливою в кожній науковій роботі також є її аналітична глибина. Слід підкреслити, що усвідомлення різниці між цими двома типами цінностей допомагає глибше аналізувати адміністративно-аксіологічні проблеми.

Нарешті, значну роль відіграє практична значущість наукових розробок. Так, при проведенні адміністративних досліджень важливо з'ясувати, які конкретні суспільні блага захищає і підтримує адміністративне право. Це допомагає в оцінці ефективності норм адміністративного права, а також в ідентифікації інститутів адміністративного права, де необхідні зміни або вдосконалення.

Таким чином, це розмежування забезпечує більш цілісний і всебічний підхід до аналізу адміністративного права як галузі національної системи права з аксіологічної точки зору, що сприяє як теоретичному розумінню, так і практичному вдосконаленню положень галузі адміністративного права України.

Цікавим для розвитку адміністративної аксіології є також і те, як К.В. Горобець оцінює місце аксіології права у цілому серед інших наук, які надають пріоритет аналізу ціннісного навантаження явищ та процесів. Він сформулював, що «аксіологія права стоїть в одному ряду з іншими напрямками ціннісного пізнання: аксіологією культури, аксіологією політики, аксіологією мистецтва тощо» [14, с. 15]. Ця оцінка К.В. Горобця підкреслює важливість аксіологічного підходу в адміністративному праві, розміщуючи його на одному рівні з іншими напрямками ціннісного пізнання, такими як культура, політика та мистецтво. Це свідчить про те, що адміністративне право не лише регулює суспільні відносини, але й несе в собі значний ціннісний компонент, що впливає на формування і підтримку суспільних благ. Такий підхід сприяє більш глибокому розумінню ролі адміністративного права в суспільстві, його цілей і значущості.

К.В. Горобець продовжує: «сьогодні в набагато більшій мірі, ніж раніше, актуалізуються філософські та загальнотеоретичні рефлексії проблем сучасної держави, а тому аксіологія держави починає оформлюватися в самостійну течію наукових розробок» [14, с. 15]. На думку К.В. Горобця, аксіологію права та аксіологію держави уміщає в собі «правова аксіологія».

Ця цитата підкреслює зростаючу важливість аксіологічних досліджень в контексті сучасної держави, включаючи адміністративне право. Аксіологія держави, як самостійний напрямок, допомагає глибше осмислити цінності та принципи, які лежать в основі публічного управління та адміністративного права. Поєднання аксіології права та аксіології держави в рамках правової

аксіології сприяє більш комплексному розумінню того, як ціннісні орієнтири впливають на формування та реалізацію адміністративних норм і державної політики у сфері публічного управління.

Поділ на аксіологію права та аксіологію держави є важливим для галузі адміністративного права. У подальшому ця дихотомія може буде застосована при функціональному аналізі цінностей адміністративного права.

Цей поділ важливий з кількох причин. По-перше, він дозволяє чітко розмежувати між ціннісними орієнтирами, що формують основу норм права (аксіологія права), та цінностями, які визначають цілі та функції публічного управління (аксіологія держави). По-друге, такий підхід сприяє глибшому розумінню того, як адміністративне право може забезпечувати реалізацію суспільно значущих благ, поєднуючи теоретичні принципи з практичними завданнями публічного управління. Це, в свою чергу, допоможе ідентифікувати та оцінити ефективність норм права і адміністративних процедур у контексті їхньої відповідності цінностям.

Розгляд праць теоретиків та філософів права надає відповідь на важливе запитання: чи слід виокремлювати адміністративну аксіологію, чи достатньо загальної аксіології права? Адже адміністративна аксіологія здебільшого оперує тими ж цінностями, що й аксіологія права, оскільки адміністративне право є однією з галузей системи права України.

На наш погляд, відповідь на сучасному етапі розвитку науки адміністративного права – «так, слід виокремлювати адміністративну аксіологію». Важливість виокремлення адміністративної аксіології полягає в кількох аспектах. Насамперед, адміністративне право має свої специфічні функції та завдання, що відрізняють його від інших галузей права, такі як регулювання публічного управління, забезпечення публічних інтересів та взаємодія держави (в особі органів публічної влади) з громадянами. Крім того, аналіз цінностей адміністративного права допомагає краще розуміти, як саме адміністративні норми можуть забезпечувати ефективне та справедливе публічне управління, таким чином, щоб воно відповідало європейським стандартам та найкращим практикам. Враховуючи ці аспекти, виділення адміністративної аксіології як самостійного напрямку наукових досліджень є виправданим і необхідним для подальшого розвитку науки адміністративного права.

Продовжуючи аналіз монографічного дослідження К.В. Горобця, слід звернути увагу на те, що його назва вказує на фокус на сукупності, системі цінностей – інакше на їхній аксіосфері. Тому важливими та перспективними для науки адміністративного права України є те, як же саме підходить автор до визначення ієрархії цінностей в їхній системі. Відповідним напрацюванням при-

свячено окремий підрозділ аналізованого дослідження – а саме, підрозділ 2.1.2. «Цінності права як блага. Ієрархія цінностей права».

Варто погодитись з тим, як автор констатує «стан речей» у цій сфері. Він починає з вихідної тези, відповідно до якої «ієрархія ціннісних компонентів права є унікальною для кожного окремого суспільства, в конкретний історичний період» [14, с. 29]. Це особливо важливо для адміністративного права України, оскільки специфічні цінності та пріоритети українського суспільства впливають на формування та розвиток адміністративного права в країні. Унікальність історичного та соціокультурного контексту визначає, які цінності стають ключовими в публічному управлінні та регулюванні відносин між державою і громадянами, що сприяє більш ефективному і відповідальному публічному управлінню.

Висновки. Дослідження К.В. Горобця щодо аксіології права та її компонентів має значний вплив на розвиток адміністративного права в Україні. Виділення адміністративної аксіології як самостійного напрямку наукових досліджень є виправданим та необхідним кроком, який сприяє глибшому розумінню ціннісних орієнтирів, що лежать в основі публічного управління та регулювання відносин між державою і громадянами. Розмежування між правовими цінностями та цінностями права дозволяє точніше визначити, які саме суспільні блага захищає адміністративне право, та як воно може забезпечувати реалізацію суспільно значущих благ. Аналіз ієрархії ціннісних компонентів права, унікальної для кожного суспільства в конкретний історичний період, є важливим для розуміння специфічних цінностей та пріоритетів українського суспільства, що впливають на формування та розвиток адміністративного права. Цей підхід забезпечує більш цілісний і всебічний аналіз адміністративного права, сприяючи як теоретичному розумінню, так і практичному вдосконаленню правової системи України.

Перспективи подальших творчих розвідок у цьому напрямі полягають у тому, щоб глибше дослідити вказані питання, у першу чергу – ієрархії цінностей права та правових цінностей, з метою застосування відповідних положень для подальшого розвитку науки конституційного права України.

Література

1. Лєгеца Ю.О. Права дитини в інформаційному цифровому просторі. *Law. State. Technology*. 2021. №3. С. 79–83.
2. Лєгеца Ю.О. Адміністративно-правове забезпечення безпеки ведення публічних інформаційних сервісів як складова національної безпеки України. *Man and society in the dimensions of socio-cultural transformation* : Scientific monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. Р. 6–21.
3. Мішина Н.В. Громадянське суспільство у полісекторних моделях суспільства. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. Т. XXII. С. 85–92.
4. Мішина Н.В. Громадські організації і неурядові організації: термінологічне порівняння. *Юридичний вісник*. 2010. № 4. С. 32–36.
5. Qaracayev C. Local Self-government in the Republic of Azerbaijan : Problems of the Administrative Supervision. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022. № 57. С. 24–27.
6. Qaracayev C. Axiological Function of The Constitutional Court of The Republic of Azerbaijan. *Juris Europensis Scientia*. 2022. №3. С. 135–138.
7. Горобець К. В. Метафора правової цінності. *Юридичний вісник*. 2010. № 1. С. 59–62.
8. Горобець К. В. Ціннісно-нормативні складові правової сфери. *Часопис Київського університету права*. 2011. Вип. 4. С. 75–81.
9. Горобець К. В. Структурність права як його універсальність. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць*. 2012. Вип. 44. С. 102–112.
10. Горобець К. В. Цінності права та правові цінності: проблеми розмежування. Міжнар. студ.-аспірант. наук. конф. «Правова система, громадянське суспільство та держава» (м. Львів, 18–20 квітня 2008 року). Тези доп. Л. : Юрид. ф-тет ЛНУ імені Івана Франка, 2008. С. 5–6.
11. Горобець К. В. Аксіосфера права та її компоненти. Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави : зб. тез доп. Міжнар. щоріч. наук. конф. молод. вчених, аспірант. і студ., присвяч. пам. видатн. вчених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова. Л. ; О. , 2010. С. 34–37.
12. Горобець К. В. Ієрархія цінностей правової сфери та аксіосфера права. Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави : матер. Міжнар. щоріч. наук. конф. молод. вчених, аспірант. і студ., присвяч. пам. видатн. вчених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова (м. Львів, 18–19 листопада 2011 р). О. :Фенікс, 2011. С. 147–149.
13. Горобець К.В. Аксіосфера права та її компоненти : автореф. дис... канд. юрид наук. Одеса, 2012. 18 с.
14. Горобець К.В. Аксіосфера права та її компоненти : дис... канд. Юрид. наук. Одеса, 2012. 206 с.